

SPRAWOZDANIA

TOMASZ AMBROZIAK ▶

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

**Sprawozdanie
z III Międzynarodowej Konferencji Wschodnioznawczej**

**Solidarność a demokracja.
25 lat transformacji postkomunistycznej**

Toruń, 21–22 października 2014 r.

Wydarzenia ostatnich miesięcy pokazują dobitnie, jak bardzo dynamicznym obszarem wciąż pozostaje Europa Środkowo-Wschodnia oraz państwa byłego Związku Radzieckiego. Szczególnie sytuacja na Ukrainie wzbudza zrozumiałe zainteresowanie polityków, mediów i opinii publicznej. Przyciąga także uwagę badaczy, starających się zrozumieć kontekst rozgrywających się na naszych oczach wydarzeń oraz znaleźć odpowiednie metody i język opisu procesów, których jesteśmy obserwatorami, a niejednokrotnie i uczestnikami. Również i inne państwa tego regionu, choć pozostają czasem nieco w cieniu bieżących wypadków na Ukrainie, są obszarem intensywnych przemian, które każą nam na nowo stawiać podstawowe pytania o kształt otaczającego nas świata.

Potrzeba badań nad przestrzenią dawnego bloku socjalistycznego wciąż zatem potwierdza swoją aktualność. Zadania tego podjęli się pomysłodawcy III Międzynarodowej Konferencji Wschodnioznawczej pt. „Solidarność a demokracja. 25 lat transformacji postkomunistycznej”, zorganizowanej przez Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego, która odbyła się w dniach 21–22 października 2014 r. w Hotelu

Uniwersyteckim w Toruniu. Konferencja została wsparta finansowo przez Województwo Kujawsko-Pomorskie, a patronat honorowy objęły nad nią Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Europejskie Centrum Solidarności, Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz Urząd Miasta Torunia.

Było to już trzecie z kolei coroczne spotkanie naukowców z wiodących ośrodków w kraju i za granicą, celem którego jest wymiana poglądów i podzielenie się wynikami badań, dotyczących procesów, zachodzących w Europie Środkowo-Wschodniej i przestrzeni postradzieckiej. W tym roku okazją dla wspólnych przemyśleń badaczy stała się dwudziesta piąta rocznica kluczowego wydarzenia w historii Europy i świata – początku transformacji w krajach bloku wschodniego. Rocznicą ta skłoniła do refleksji nad bilansem przemian w regionie oraz do podkreślenia niemałych wszak osiągnięć Polski i innych państw na drodze transformacji politycznej, społecznej i gospodarczej. Organizatorzy uznali, że warto zastanowić się również nad przyczynami szeregu trudności i niepowodzeń, których doświadczył szereg państw. Istotnym aspektem wspólnych rozważań stała się próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, na ile polskie doświadczenia mogą stać się inspiracją dla innych krajów regionu. Uczestnicy konferencji podjęli także dyskusję na temat zaawansowania procesów demokratycznych w Europie Środkowo-Wschodniej, Zakaukaziu i Azji Centralnej oraz prognozowanego kierunku przyszłych zmian.

W pracach konferencji wzięło udział siedemdziesięciu uczestników z czołowych ośrodków akademickich w kraju i za granicą. Szczególnie warto podkreślić wkład gości zagranicznych. Do Torunia przybyło bowiem ponad dwudziestu badaczy, reprezentujących szereg państw: Białoruś, Rosję, Ukrainę, Armenię, Gruzję, a nawet daleki Kazachstan, co umożliwiło uczestnikom konferencji szeroką dyskusję, uwzględniającą różnorodne poglądy i perspektywy badawcze.

Obrazy, po przywitaniu uczestników przez organizatorów konferencji, rozpoczął wykład inauguracyjny pt. *Ewolucja współczesnego systemu politycznego w Rosji*, wygłoszony przez prof. dr. hab. Romana Bäckera, dziekana Wydziału Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W wykładzie przedstawione zostały najnowsze tendencje w zakresie wzmocnienia struktur siłowych w systemie władzy

w Federacji Rosyjskiej oraz wpływ niskiego poziomu zaangażowania społecznego na wzrost tendencji autorytarnych w tym państwie. W końcowej części wystąpienia referent przestrzegł przed pochopnym i nieprzemyślanym stosowaniem wobec Rosji środków, które miałyby zmusić ją do zmiany prowadzonej przez siebie polityki. Profesor Bäcker zauważył, że wywoła to raczej skutki odwrotne od zamierzonych, przede wszystkim zwiększając agresywność i nieprzewidywalność zachowań rosyjskich władz.

Dalsze obrady konferencji odbywały się w równoległych sekcjach, podzielonych na odpowiednie sesje tematyczne. Istotnym elementem rozważań referentów stało się podsumowanie przemian, zachodzących w regionie po 1989 r. Prof. dr hab. Oleg Michaliew z Woroneżskiego Uniwersytetu Państwowego w swoim wystąpieniu, zatytułowanym *Perspektywy Wspólnoty Niepodległych Państw w świetle kryzysu na Ukrainie*, dokonał krytycznej oceny dotychczasowej działalności tej organizacji i naświetlił możliwe dalsze kierunki jej rozwoju. Referent przyznał, że obecny kryzys na Ukrainie stawia pod znakiem zapytania sens jej dalszego istnienia i niezmiernie ogranicza możliwość podejmowania przez nią skutecznych działań. Prof. dr hab. Władimir Snapkovskij z Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego w Mińsku w referacie pt. *Polityka zagraniczna Białorusi: próba charakterystyki po dwudziestu latach niepodległości* przedstawił kształtowanie się i bilans dotychczasowych wysiłków białoruskiej dyplomacji. Według referenta, proces formowania się podstawowych założeń polityki zagranicznej tego państwa pozostaje zamrożony wskutek braku normalizacji stosunków z Zachodem. Główne tendencje w procesie kształtowania się systemów politycznych państw poradzieckich scharakteryzował dr Rafał Czachor z Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach. Dr hab. Bolesław Sprengel z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w niezwykle interesującym referacie pt. *Bezpieczeństwo wewnętrzne w Polsce w czasie transformacji ustrojowej*, posiłkując się materiałem statystycznym, przedstawił zjawisko wzrostu przestępczości w Polsce po 1989 r. oraz scharakteryzował jego przyczyny. Według referenta przynajmniej częściowo wynikało ono z decentralizacji oraz braków kadrowych w policji, związanych ze zjawiskiem ukrytej weryfikacji, pozwalającym w nieformalny sposób pozbywać się ze służby niechcianych osób. Dr hab. Piotr Załęski z Uniwersytetu Warszawskiego przedstawił zaś problematykę kreowania pamięci historycznej w turekojęzycznych państwach Azji Centralnej.

Istotną częścią rozważań dotyczących bilansu przemian w Europie Środkowo-Wschodniej stała się problematyka roli, jaką w omawianych procesach odegrały w poszczególnych krajach partie polityczne. Dr Maciej Hartliński z Uniwersytetu Warszawskiego przedstawił referat pt. *Ewolucja roli i pozycji przywódców partyjnych w Polsce*. Rolę opozycji w systemach politycznych Rosji i Polski poddał analizie porównawczej dr Roman Savenkov z Woroneżskiego Uniwersytetu Państwowego. Referent zwrócił uwagę na narastanie wśród polskich partii politycznych istotnych różnic w kwestii priorytetów polityki zagranicznej, wcześniej będącej zasadniczo przedmiotem konsensusu. Zjawisko to, według referenta, ze szczególną siłą ujawniło się w stosunku opozycyjnych partii politycznych w Polsce do kryzysu na Ukrainie. Przywództwo partyjne na Węgrzech po 1989 r. scharakteryzował w swoim wystąpieniu prof. dr hab. Jacek Wojnicki z Uniwersytetu Warszawskiego. Analogiczne zagadnienie, tyle że w odniesieniu do Republiki Albanii, podjął w swoim referacie dr hab. Przemysław Żukiewicz z Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, w niezwykle przystępnej formie przybliżając pozostałym uczestnikom tę niezbyt znaną w Polsce problematykę. Dr Małgorzata Sikora-Gaca z Politechniki Koszalińskiej scharakteryzowała zaś przywództwo partyjne w Republice Mołdawii.

Ważnym uzupełnieniem rozważań wymienionych wyżej prelegentów stały się referaty poświęcone historycznej perspektywie obserwowanych współcześnie procesów. Dr Vera Raikova z Rosyjskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. A. I. Hercena w Sankt-Petersburgu w referacie zatytułowanym *G. F. Kennan o perspektywach zakończenia zimnej wojny: poglądy dotyczące etyki polityki międzynarodowej po kryzysie w Czechosłowacji w 1968 r.* poddała analizie przedstawiane w latach 60. i 70. przez amerykańskiego dyplomatę i historyka G. F. Kennana możliwe scenariusze demokratyzacji Europy Środkowo-Wschodniej. Dr Łukasz Jureńczyk z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy przedstawił zaś reakcję administracji Prezydenta Stanów Zjednoczonych Jimmy'ego Cartera na komunistyczny przewrót w Afganistanie oraz interwencję radziecką w tymże państwie. Dr Dariusz Miszewski z Uniwersytetu Zielonogórskiego scharakteryzował proces rozpadu Czechosłowacji w 1992 r., a dr hab. Wiesław Waclawczyk z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu działalność cenzury w czasach Polski Ludowej oraz przejawy jej funkcjonowania w życiu politycznym i społecznym po 1989 r.

Cennym wkładem w prace konferencji stało się zwrócenie uwagi na problemy regionu Europy Środkowo-Wschodniej jako całości. Dr Agnieszka Bejma z Uniwersytetu Warszawskiego w wystąpieniu pt. *Trzeci sektor w Europie Środkowo-Wschodniej* przedstawiła rozwój i działalność organizacji pozarządowych jako ważnego elementu realizacji idei społeczeństwa obywatelskiego. Dr Karolina Tybuchowska-Hartlińska z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie scharakteryzowała transformację systemów wyborczych w wyborach do samorządu terytorialnego, jaka miała miejsce w niektórych z państw regionu. Dr hab. Wojciech Ziętara z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie przedstawił natomiast działalność ruchu socjaldemokratycznego w poszczególnych krajach, dokonując jednocześnie krytycznej oceny jego dokonań.

W wystąpieniach uczestników nie zabrakło również zwrócenia uwagi na kwestie polityki zagranicznej. Dr Krzysztof Garczewski z Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtuskach przedstawił stosunek Austrii do współczesnych problemów bezpieczeństwa regionu, zaś mgr Paulina Błaziejewska z Uniwersytetu Warszawskiego scharakteryzowała trudne początki współpracy państw Grupy Wyszehradzkiej w dobie transformacji ustrojowej. Całość polityki europejskiej prowadzonej przez państwa tejże grupy poddała natomiast ocenie dr Karolina Gawron-Tabor.

Istotną częścią wspólnej refleksji stała się próba znalezienia odpowiedzi na wspomniane już wcześniej pytanie o polski model transformacji ustrojowej, politycznej i społeczno-gospodarczej oraz o możliwość skorzystania przez inne państwa z doświadczeń naszego kraju na tej niełatwej przecież drodze. Mgr Paweł Lewandowski z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie w wystąpieniu pt. *Reglamentacja działalności gospodarczej – doświadczenia polskie* zwrócił uwagę na prawne ramy ograniczeń w wykonywaniu działalności gospodarczej oraz różne sposoby ingerencji ustawodawcy w tym zakresie. Refleksja badacza, będącego jednocześnie praktykującym adwokatem, dotyczyła potrzeby zastanowienia się nad celowością poluzowania dotychczasowych rygorów, przewidzianych w polskim porządku prawnym. Z wystąpieniem tym korespondował referat mgr Konrada Kozioła z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II poświęcony porównaniu instytucji skargi konstytucyjnej w polskim i niemieckim porządku prawnym.

Podkreślić należy, iż referenci nie unikali dokonywania krytycznych ocen w zakresie bilansu dwudziestopięcioletniego procesu przemian w Polsce. Mgr Sylwia Barwińska z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w referacie zatytułowanym *Absencja wyborcza Polaków w okresie demokracji jako wynik rezygnacji z prawa obywatelskiego* poddała analizie niepokojące zjawisko niskiej frekwencji w kolejnych wyborach w Polsce poprzez pryzmat utraty przez społeczeństwo poczucia więzi z władzą oraz wiary w możliwości systemu demokratycznego. Mgr Maria Wąsicka z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu omówiła zaś wpływ transformacji ustrojowej na polski rynek medialny. Symbolicznym zwieńczeniem wspomnianych tu rozważań stał się referat mgr Emilii Anny Kaniuk z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie pt. *Solidarność – przepustka do wolności. Polska wzorem dla innych państw? Etos a rzeczywistość*, w którym prelegentka podjęła próbę ogólnego bilansu dokonań i porażek polskiego procesu transformacji.

Przedmiotem oceny ze strony uczestników konferencji była także polityka Unii Europejskiej wobec regionu oraz poszczególnych państw wchodzących w jego skład. Dr Beata Piskorska z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II przedstawiła reakcję Unii na wyzwania i zagrożenia w Europie Wschodniej na przełomie lat 2013 i 2014. Uwagi referentki zostały uzupełnione przez dr Beatę Goworko-Składanek z Uniwersytetu Białostockiego, która poddała analizie sposób, w jaki kwestie bezpieczeństwa w Europie Wschodniej i Azji Centralnej były traktowane w wybranych dokumentach Unii Europejskiej po rozpadzie Związku Radzieckiego. Dr Paula Marcinkowska, reprezentująca Uniwersytet Warszawski, przedstawiła wpływ tejże organizacji na procesy transformacji krajów Partnerstwa Wschodniego.

Analiza zjawisk, dotyczących całość Europy Środkowo-Wschodniej i Azji Centralnej była niezwykle ważną częścią prac konferencji. Przedstawione referaty umożliwiły dostrzeżenie istnienia wspólnych problemów w różnych państwach regionu, podkreślając znaczenie wzajemnej wymiany doświadczeń. Uwaga uczestników nie ograniczyła się jednak wyłącznie do kwestii ogólnych, a szereg wystąpień został poświęcony szczegółowym zagadnieniom oraz problemom poszczególnych krajów.

Ze zrozumiałych względów szczególnym zainteresowaniem cieszyła się wśród referentów analiza bieżącej sytuacji na Ukrainie. Dr Paweł Piet-

noczka z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego przybliżył kształt ukraińskiej sceny politycznej w przededniu przedterminowych wyborów parlamentarnych. Referent zwrócił w swoim wystąpieniu uwagę na dynamiczne zmiany, które dokonały się na niej w przeciągu ostatnich miesięcy oraz zarysował perspektywy dalszego rozwoju wypadków. Dr Liana Kurska-Kowalczyk poddała analizie zjawisko demokracji mityngowej, oceniając ją jako jeden z wyznaczników dokonujących się na naszych oczach przemian społeczno-politycznych w tym państwie. Ocenę okresu prezydentury Wiktora Juszczenki z perspektywy 2014 r. przedstawiła dr Oksana Voytyuk z Uniwersytetu w Białymstoku, zaś mgr Beata Woźniak-Krawczyk z Uniwersytetu Gdańskiego wskazała na elementy wojny hybrydowej, które można było zaobserwować w trakcie konfliktu na Ukrainie. Rozważania poświęcone temu państwu podsumowała Katarzyna Szkudlarek z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w wystąpieniu pt. *Między Rosją a Europą. Narracja o dwóch Ukrainach*. Referentka, poddając w wątpliwość uproszczony jej zdaniem podział na „dwie Ukrainy”, wskazała na szeroki i skomplikowany wachlarz postaw społecznych w tym kraju, nie dający się sprowadzić do tej prostej opozycji.

Istotną częścią prac konferencji stała się także analiza procesów zachodzących we współczesnej Rosji, przy czym warto odnotować, że uwagę uczestników w szczególnie sposób przyciągnęły kwestie dyskursu medialnego w tym państwie oraz obrazu Rosji za granicą. We wskazaną problematykę wprowadził uczestników referat dr Bogdana Borowika z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Referent przedstawił wizję przyszłości tego kraju, formułowane przez publicystów czasopisma „Arka” w latach 1991–1995. Obrazowi Rosji i stworzonego w niej przez Władimira Putina systemu władzy według popularnego blogera i działacza opozycyjnego, Aleksieja Nawalnego, poświęcone zostało wystąpienie dr Olgi Nadszakały z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Mgr Tomasz Ambroziak z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w referacie pt. *Wykorzystanie obrazów przeszłości w rosyjskim politycznym dyskursie medialnym: najnowsze tendencje* poddał analizie sposób, w jaki rosyjskie środki masowego przekazu w ciągu ostatnich miesięcy apelują do pamięci historycznej społeczeństwa, wskazując przy tym na przypadki nierozumienia w Polsce specyfiki rosyjskiej przestrzeni medialnej. Mgr Natalia Kusa z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu wskazała na dokonu-

jące się w Rosji w ostatnich latach przemiany społeczne, zastanawiając się, czy mogą się one przekształcić w głęboką transformację.

Kwestiom polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej poświęcone zostało wystąpienie dr Natalii Słobodjan z Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki, która poddała analizie sposób wykorzystania w niej wektora energetycznego. Mgr Sylwia Serwońska z Uniwersytetu Szczecińskiego przedstawiła strategię i koncepcje NATO oraz Unii Europejskiej wobec działań Federacji Rosyjskiej w kryzysie ukraińskim. Dr Wojciech Modzelewski z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie scharakteryzował natomiast rozwój współpracy transgranicznej pomiędzy Federacją Rosyjską a Polską.

W wystąpieniach uczestników konferencji nie pominięto także tematyki białoruskiej oraz krajów nadbałtyckich. Alaksandr Łahviniec, wiceprzewodniczący ruchu „O Wolność”, przedstawił wyzwania stojące na drodze do demokratyzacji tego państwa, uwzględniając sytuację, która wytworzyła się w regionie w wyniku kryzysu na Ukrainie. Mgr Aleksandra Galus z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przedstawiła obraz społeczeństwa białoruskiego w polskich tygodnikach opinii w latach 2010–2013, wskazując na często występujący w przestrzeni medialnej brak zrozumienia specyfiki tego kraju. Mgr Dymitr Gafarowski z Uniwersytetu Jagiellońskiego poddał zaś analizie politykę Unii Europejskiej wobec Białorusi z punktu widzenia współczesnej białoruskiej emigracji. Dr Krzysztof Sidorkiewicz z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przedstawił obszary współpracy Polski i Litwy w zakresie bezpieczeństwa. W swoim wystąpieniu referent poddał szczegółowej analizie kwestie bezpieczeństwa energetycznego, wojskowego i transgranicznego, a także zarysował możliwe obszary współpracy politycznej. Agata Klimczyk z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu wskazała zaś na sposoby budowania tożsamości zachodnioeuropejskiej w państwach nadbałtyckich po rozpadzie Związku Radzieckiego.

Niezwykle interesującym obszarem prac konferencji okazała się problematyka Zakaukazia, w przypadku której udział gości zagranicznych był szczególnie wartościowym. Dużym zainteresowaniem uczestników cieszyła się tematyka dotycząca Armenii. Sergiej Sarkisjan z Funduszu Naukowo-Edukacyjnego „Noravank” w referacie pt. *Dążenia integracyjne w Armenii: kwestia wyboru priorytetów* przedstawił istotne dylematy elity politycznej

tego kraju, dotyczące wyboru kierunku integracji – z Unią Europejską czy Rosją. Cennym uzupełnieniem tego wystąpienia okazał się referat Tigra na Oganieszana z Uniwersytetu Słowiańskiego w Erewaniu pt. *Armenia na rozdrożu – Eurazjatycka Unia Gospodarcza czy Unia Europejska*, w którym wskazano dodatkowe czynniki komplikujące możliwość dokonania wyboru przez elity tegoż państwa. Ważną częścią rozważań okazała się również kwestia konfliktu w Górskim Karabachu. Osiągnięcia i perspektywy jego pokojowego rozwiązania przybliżył mgr Wojciech Jędrzejewski z Uniwersytetu Szczecińskiego, zaś Łukasz Gałczyński z Uniwersytetu Łódzkiego scharakteryzował aktualny stan i perspektywy rozwoju systemu politycznego tego obszaru. Mgr Michał Romańczuk z Uniwersytetu Szczecińskiego poddał zaś analizie wpływ rosyjskiej obecności militarnej na politykę zagraniczną i wewnętrzną Armenii.

Ważnym głosem w dyskusji okazały się także wystąpienia gości z Gruzji. Soso Cyskariszwili z Naukowo-Edukacyjnego Stowarzyszenia „Światowe Laboratorium” w referacie pt. *Możliwości współistnienia modelu zachodniej i postsowieckiej demokracji – doświadczenia Kaukazu* zaznaczył, że europejski kierunek integracji okazał się dla Gruzji jedynym możliwym rozwiązaniem geopolitycznym. Wyraził jednocześnie zaniepokojenie, że krytyczne głosy dotyczące problemów wewnętrznych, z którymi boryka się ten kraj, są często, również w Polsce, błędnie interpretowane jako podważanie dokonanego przez Gruzinów prozachodniego wyboru. Prof. Wachtang Majsaja z Kaukazkiego Uniwersytetu Międzynarodowego w wystąpieniu, zatytułowanym *Islamski integrizm – asymetryczne zagrożenie dla demokratycznego rozwoju regionu Kaukazu. Gruziński casus* w niezwykle szczegółowy, acz bardzo przystępny sposób scharakteryzował rozwój radykalnych islamskich organizacji w tym państwie i przybliżył płynące stąd zagrożenia.

Interesującym aspektem prac konferencji okazała się także dyskusja, dotycząca roli religii w kształtowaniu procesów społeczno-politycznych w regionie. W zakresloną w ten sposób tematykę wprowadził uczestników referat dr Uljany Szczurko z Lwowskiej Narodowej Akademii Sztuki pt. *Religia i procesy transformacji w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*. Problematykę funkcjonowania struktur Kościoła katolickiego na obszarze Kaukazu Północno-Zachodniego w okresie postkomunistycznym przybliżył dr Aleksander Sielicki z Uniwersytetu Państwowego w Kubaniu

(Rosja). Dr Antonia Kozyrka z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu przedstawiła rolę czynnika religijnego w prezydenckich kampaniach wyborczych Wiktora Janukowycza w latach 2004 i 2009–2010. Kacjaryna Sauczyk i Wital Sauczyk z Międzynarodowego Instytutu Stosunków Społecznych i Pracy w Homlu (Białoruś) poddali zaś analizie regulację prawną działalności organizacji religijnych w Republice Białoruś. Referenci w swoim wystąpieniu wyznaczili etapy formowania współczesnej podstawy normatywnej i określili perspektywy jej rozwoju.

Cennym wkładem w prace konferencji okazały się także wystąpienia, poświęcone roli mniejszości etnicznych w regionie. Dr hab. Aleksander Poljakow z Wschodniosyberyjskiego Państwowego Uniwersytetu Technologii i Zarządzania w Ułan-Ude (Rosja) przybliżył pozostałym uczestnikom tematykę funkcjonowania organizacji narodowo-kulturalnych w regionie Wschodniej Syberii. Dr Tatjana Gonczarowa z Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Tomsku (Rosja) przedstawiła sposób formowania obrazu rosyjskich Polaków we współczesnym polskim dyskursie medialnym. Referentka zwróciła uwagę na częsty brak zrozumienia i ironiczny stosunek polskich środków masowego przekazu wobec osób starających się kultywować polskie tradycje, szczególnie na Syberii. Dr Rafał Kęsek z Uniwersytetu Jagiellońskiego scharakteryzował zaś stosunek Tatarów krymskich do aneksji Krymu przez Rosję.

Wypada wreszcie podkreślić zainteresowanie, jakim cieszyły się wśród referentów skomplikowane kwestie metodologiczne. Prof. dr hab. Turganżan Tuliebajew i Saule Żandybajewa z Kazachskiego Uniwersytetu Narodowego im. Al.-Farabi przedstawili analizę źródłoznawczą dokumentów audiowizualnych pod kątem ich wykorzystania w badaniach nad historią Kazachstanu. Prof. dr hab. Wiktoria Piszczulina z rosyjskiego Państwowego Uniwersytetu Budowlanego w Rostowie nad Donem scharakteryzowała procesy komunikacji międzykulturowej na przykładzie dbałości o zachowanie dziedzictwa architektonicznego wśród narodów Kaukazu Północnego w okresie postradzieckim. Kolejny uczestnik z Rosji, dr Sergiej Czi-run z Państwowego Uniwersytetu w Kemerowie, określił instytucjonalną specyfikę tranzytu politycznego w przestrzeni postradzieckiej. Dr Jelena Kowszar z Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego przedstawiła metodologię badań nad problematyką wpływu inwestycji zagranicznych na procesy rozwoju gospodarczego i konsekwencje społeczne w państwach,

których gospodarka znajduje się na etapie transformacji. Funkcjonowanie partii, wyborów i systemów partyjnych w reżimach niedemokratycznych stało się tematem wystąpienia dr Małgorzaty Kaczorowskiej z Uniwersytetu Warszawskiego, a reprezentująca tą samą uczelnię dr Justyna Grażyna Otto przybliżyła rolę przywódcy politycznego jako determinanty niedemokratyczności reżimu politycznego oraz scharakteryzowała patologie w polityce w świetle jej personalizacji. Mgr Maryanna Prokop z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu na przykładzie Ukrainy przedstawiła zaś metody badań systemów hybrydalnych, a mgr Natalia Siuda z Uniwersytetu Gdańskiego wpływ organizacji pozarządowych na rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Warto zaznaczyć, że udział uczestników konferencji nie ograniczył się jedynie do przedstawienia i wysłuchania wygłaszanych referatów, a poszczególne wystąpienia spotkały się z ogromnym zainteresowaniem i odzewem ze strony słuchaczy, czego najlepszym dowodem był aktywny udział w dyskusji, a niekiedy interesujące polemiki, dające możliwość oceny różnych poglądów i wysuwanych w trakcie debaty argumentów. Zaangażowanie dyskutantów potwierdziło wagę problematyki transformacji w Europie Środkowo-Wschodniej i Azji Centralnej.

Nie można nie podkreślić również wkładu uczestników z innych państw, którzy wnieśli nowe spojrzenie na omawiane w trakcie konferencji kwestie. Szczególnie cieszy liczna i rosnąca z roku na rok obecność gości zagranicznych, co daje nadzieję na dalszą współpracę, wymianę doświadczeń i intensyfikację prowadzonych badań. Miejmy nadzieję, że coroczne wspólne spotkania w murach Uniwersytetu Mikołaja Kopernika stają się powoli tradycją w polskim krajobrazie naukowym, a szerokie zainteresowanie poruszaną w trakcie konferencji problematyką zostanie choćby częściowo zaspokojone przygotowywaną obecnie do druku publikacją konferencyjną, zawierającą teksty artykułów poszczególnych uczestników.